

«ΕΚΑΒΗ» - «ΚΥΚΛΩΠΑΣ» ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΔΑΣΟΥΣ

Ενδιαφέρουσα αλλά άγονη

Η ιδέα να συνεντευθύνουν και να «συνομιλήσουν» ένα έργο τραγικό, όπως η «Εκάβη» και ένα σατυρικό, όπως ο «Κύκλωπας» (ΚΘΒΕ), δεν είναι μόνον ενδιαφέρουσα αλλά και πραγματοποιήσιμη, δεδομένου ότι και τα δύο έργα έχουν πολλά στοιχεία συνοχής. Λόγου χάρη, και τα δύο ανήκουν στον τρωικό κύκλο, κάπου προς το τέλος του. Και στα δύο είναι παρών ένας χορός αιχμαλώτων: γυναικών στην «Εκάβη», Σατύρων στον «Κύκλωπα». Είναι κοινό και το μοτίβο της τύφλωσης (του Πολυμήστορα και του Πολύφημου, αντίστοιχα). Παρών επίσης και στα δύο ίναι και ένας Οδυσσεάς-ταξιδευτής, κυνικός διεκπεραιωτής στην τραγωδία, γνώριμος απατεωνίσκος στο σατυρικό, όπως και ένας «αγώνας λόγου» μεταξύ Εκάβης - Πολυμήστορα στο πρώτο και Οδυσσέα - Κύκλωπα στο δεύτερο.

Του Σάββα Πατσάλδη,
καθηγητή θεατρολογίας ΑΠΘ

Χωρίς να ξεχνούμε βέβαια ότι υπάρχουν και τα σημεία αντίστιξης που θα μπορούσαν κάλλιστα να βοηθήσουν στο πλάσιμο των αναγκαίων κρίκων σκηνικής επικοινωνίας. Από τη μια έχουμε μια φιγούρα της «υψηλής» τέχνης και κοινωνίας, την Εκάβη, και από την άλλη έναν πιο ανεξέλεγκτο και «λαϊκό» τύπο, τον Κύκλωπα. Από τη μια έχουμε τη δυνατότητα της λύσης μέσα από μια «απολλώνεια» προσέγγιση της ζωής (που ισοδυναμεί όμως και με άρνησή της) και από την άλλη μέσα από μια «διονυσιακή» λύση (που ισοδυναμεί με κατάφασή της). Οπεί οι δύο παραστάσεις δεν εκμεταλλεύτηκαν. Απλώς ο κάθε σκηνοθέτης τράβηξε το δρόμο του και έκανε αυτό που ο ίδιος έκρινε καλύτερο. Και η τελική εικόνα ήταν περίπου κάπως έτσι:

Και πρώτα η «Εκάβη», ένα δράμα φουρτουνιασμένης ψυχής που στοχάζεται με φόνο τα ερείπια του πολέμου. Έργο όπου η βία που περιγράφεται είναι εντέλει απερίγραπτη, γι' αυτό και τρομακτική. Σκηνοθέτης του ο Δ. Χρονόπουλος, που έδειξε πως, αφενός, δεν είχε τη διάθεση να σκάψει βαθιά για να βρει κρυμμένες ουσίες, να αναδείξει υπέρπουσες εντάσεις, να δώσει ορατότητα σε ψυχώσεις και ψυχισμούς και, αφετέρου, πως μάλλον δεν τον ενδιέφερε να παίζει το «παιχνίδι» με το έτερον ήμισυ της παράστασης, τον «Κύκλωπα». Μολοντί δε στερείται σκηνοθετικής φαντασίας (έχει δώσει στο παρελθόν, και εκτός Κρατικού, καλά δείγματα), με τις επιλογές του κατάφερε να μας θυμίσει την παράδοση εκείνη όπου μπροστά περπατά αγέρωχο το κείμενο και πίσω κρυμμένη μια «παραστασούλα» που μάταια προσπαθεί να αποκτήσει δικαιώματα να υπάρχει. Όμως, και λίγο προς το γλαφυρότερον και το «εμπορικότερον», ας μου επιτραπεί να του θυμίσω πως, όπως ένα «κινητό θέλει το... Γερμανό του», έτσι και κάθε κείμενο θέλει το... σκηνοθέτη του. Αυτό που είδαμε ήταν μια στατική παράσταση, άψυχη και αδιάφορη, που την υποστήριζαν με τρόπο μονόχορδο και εξίσου αδιάφορο οι ηθοποιοί: Καζάκος, Μπεμπεδέλη, Βρεττός, Τουντοπούλου, Α. Γεωργιάδου, Κ. Σαντάς, Σειμένης, Μ. Ιωαννίδου. Παλαιότεροι και νεότεροι επιδόθηκαν σε μια διεκπεραιωτική κούρσα κραυγών, οδυρμών και στομφασμάτων, και κανείς δεν τους σταμάτησε να τους πει ότι, όσο πιο πολύ φωνάζουν και κλαίνε, τόσο λιγότερο πείθουν ότι υποφέρουν.

Ευτυχώς, ο «Κύκλωπας» που ακολούθησε αποδείχτηκε πιο ευρηματικός. Είχε, βλέπετε, συνήγορο και την ίδια τη φύση της ιστορίας

από το γνωστό επεισόδιο στη σπηλιά του Πολύφημου, όπου να μεν έχουμε πάλι το παιχνίδι του θύτη και του θύματος, δεν έχουμε όμως τις ψυχοσυναισθηματικές εντάσεις του πρώτου έργου. Εδώ κυρίαρχο ρόλο έχει η ίδια η ιδέα του «παιγνίου» και το πώς μέσα από αυτό επέρχεται και η κάθαρση.

Ο Ρήγας φάνηκε εξαρχής ότι πόνταρε σε αυτήν την προοπτική, ενώ παράλληλα, και πολύ διακριτικά, προσπάθησε κάπου να διαλεχθεί και με την «Εκάβη» που προηγήθηκε. Έτσι, στην «υψηλή» τέχνη με τους ευγενείς και βασιλιάδες και τα στιλιζαρισμένα «εγώ», είδαμε να αντιπαραβάλλει το «προ-εγώ» των αντιηρώων, τη χαλαρότητα, το ξεσάλωμα των αισθήσεων και παραισθήσεων. Θέση τώρα έχουν οι βακχευτές και οι αυτοσχεδιασμοί τους «διασκεδαστική η περίπτωση Βαλαβανίδη, με αφορμή το σπασμένο του χέρι, η λαϊκότητά τους και το συνεχές κλείσιμο του ματιού στο θεατή (μάστορας του είδους ο Σαντάς).

Πιο χαλαρός ο Καζάκος-Κύκλωπας εδώ αφήνεται να δέσει με την κωμική φλέβα του Χρ. Βαλαβανίδη, για να βρουν στο τέλος και οι δύο την αναγκαία χημεία, παράλληλη με την κάπως πιο «χύμα» σκηνοθετική γραμμή. Ο Σαντάς από τις ακτές της Θράκης κοινοβιά τον Οδυσσέα του μέχρι τις ακτές της Σικελίας και τον αφήνει τώρα να ξεσάλώσει σε μια ατμόσφαιρα πιο διονυσιακή και πιο γνώριμη. Η τραγωδία φαίνεται πως δεν είναι το φόρτε του. Στην κωμωδία, όμως, έφερε να «γράφει», και γράφει ακόμα καλύτερα, όταν κινείται μέσα στο πνεύμα της σκηνοθετικής γραμμής, οπότε υπάρχει και κάποιος να ελέγχει κάπως και τα «σαντάκια» που έχει μέσα του.

Η εύθυμη μουσική του Γ. Χριστιανιάκη κατάφερε να υποσημειώσει το ευφορσούν πνεύμα του έργου. Το ίδιο και οι χορογραφικές λύσεις του Σιδέρη, οι οποίες, σε αντίθεση με το σχεδόν διακοσμητικό και αχρείαστα στατικό τους ρόλο στην «Εκάβη», εδώ είχαν να επιδείξουν νεύρο, ρυθμό και ουσιαστική παρουσία. Ο Σιδέρης είδε σωστά το ρόλο των Σατύρων και τον κίνησε σαν κεντρομόλο δύναμη, εκμεταλλευόμενος παράλληλα και όλον το διαθέσιμο σκηνικό χώρο, που μπορεί να έμοιαζε με κάτι σαν «ουδέτερη ζώνη», όμως έμεινε με την εντύπωση πως ο Γ. Ζιάκας είχε περισσότερο κατά νου την «Εκάβη» παρά και τα δύο έργα μαζί, γι' αυτό και οι λύσεις που έδωσε δε βοήθησαν όσο θα έπρεπε για να γίνει σκηνική εικόνα ο όποιος διάλογος ανάμεσά τους. Από τις καλές προτάσεις το άνοιγμα-τρύπα στη σκηνή, το οποίο στην «Εκάβη» λειτουργεί ως χώρος όπου διαπράττονται οι εκτός σκηνής φόντοι, ενώ στον «Κύκλωπα» μετατρέπεται σε σπηλιά του Πολύφημου. Όσο για τα κοστούμια, καλά έπαιξε το μαύρο στην «Εκάβη» που επανέρχεται για να χρωματίσει και τις «ποδηλατικές στολές» των Σατύρων και παράλληλα για να λειτουργήσει δίκην αντιστικτικού σχολίου με τις πολύχρωμες μάσκες με την υπερμεγέθη μύτη και τις εξίσου πολύχρωμες καλτσούλες.

Συμπερασματικά, αυτό που νομίζω πως ζητούσε το διπλό και εν δυνάμει ενδιαφέρον «πείραμα» ήταν ένας πιο δυναμικός (διά)λογος μεταξύ του «όμοιου» και του «αλλόττριου», του «υψηλού» και του «λαϊκού»-βασικό στοιχείο μιας πιθανής μεταμοντέρνας ανάγνωσης που από μόνη της η συν-τέλεση των δύο (δια)κειμένων προ(σ)καλεί. Προϋπόθεση φυσικά μιας τέτοιας διακειμενικής προσέγγισης, η ανάθεση των δύο έργων είτε σε ένα σκηνοθέτη είτε σε συν-σκηνοθεσία. Όπως διακανονίστηκαν οι ευθύνες, ήταν αναπόφευκτο να καταλήξουμε σε δύο εντελώς ανεξάρτητες παραγωγές. Και έτσι περίπου τις κρίναμε.

Στιγμιότυπο από
τις δοκιμές
του έργου
«Κύκλωπας»